

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. birželio 19 d.

Nr. 119 (25)

Saturday supplement June 19, 1999

No. 119 (25)

Poezijos pavasaris Lietuvoje

Algimantas A. Naujokaitis

Paskutinę gegužės savaitę per visą Lietuvą nuvilnijo, nuskambėjo jau trisdešimt penktasis Poezijos pavasaris. Ne tik Vilniuje, Kaune, kituose didžiuosiuose miestuose, bet ir tolimiausiuose rajonuose, pasiskirstę grupėmis lankėsi kone visi Lietuvos poetai. Jų eilių ir kalbų klausėsi šimtai ir tūkstančiai žmonių. Atvyko nemažai svečių iš užsienio — Austrijos, Amerikos, Islandijos, Ispanijos, Latvijos, Švedijos, Rusijos. Iš Čikagos, tiesiai iš ten vykusiu poezijos dienu, atskubėjo Eglė Juodvalkė. Iš Kalifornijos atskrido Bernardas Brazdžionis. Poezijos pavasario renginiuose dalyvavo ir kiti išsiviję poetai ir literatai — Vitalija Bogutaitė, Kęstutis Keblys, iš tolimos Australijos — Aldona Veščiuaitė ir Lidija Šimkutė. Tarp jų buvo malonu matyti dabar Vilniuje gyvenantį Kazį Bradūną su savo prisiega Kazimiera, paskaitas Lietuvos aukštosiose mokyklose skaitantį Rimvydą Šilbajorį.

Renginių ir išpūdžių — daugybė. Bet apsiribosiu tik bendrais brūkšniais, įdomesniais, labiau įsiminusiai Poezijos pavasario vaizdeliais.

Poezijos pavasario almanachas

„Vagos“ knygyne buvo pristatytas tik ką išleistas almanachas *Poezijos Pavasaris* — 99.

Mano galva, verta pagyrimo šio almanacho sudarytojo, jauno poeto Benedikto Januševičiaus drąsa, parenkant autorius ir jų tekstus. Greta žinomų poetų — daug naujų, dar negirdėtų vardų, modernistinių ieškojimų. Pirmą kartą šiame kasmetiniame almanache įdėta net kompiuterinių, o taip pat iš bardų, kavėse, kavinėse gaunamų eilų bei sąskaitų. Manto Gimžausko sukurtų eilėraščių. Greta lietuviškų, įdėtas ir

vilniečio Kęstučio Rastenio anglų kalba parašytas eilėraščių.

— Del stilistinių konversijų anglų kalba man pavyksta atviriau, aiškiau išsakyti savo mintis, — tvirtino K. Rastenis.

Švedų išleista antologija

Prieš Poezijos pavasario renginius sukviestoje spaudos konferencijoje Rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas žurnalistams parodė Švedijos leidyklos „Ariel“ neseniai išleistą lietuvių poezijos antologiją. V. Sventickas tai pavadino ypač svarbiu įvykiu, skleidžiant lietuvių literatūrą pasaulyje.

Pavartęs šią gražiai išleista antologiją, tarp 16 švedų leidyklos parinktų lietuvių autorių, aptikau ir keturių egzodo poetų — A. Nykos-Niliūno, Birutės Pūkelevičiūtės, Liūnos Sutemos ir Tomo Venclovos ir švedų kalba išverstus eilėraščių.

Kartu su kitais paplojau i Vilnių atvykusiai svarbiausiai šios antologijos vertėjai Anai Harison, kai baigiamajame Poezijos pavasario vakare V. Sventickas jai įteikė premiją už lietuvių poezijos vertimus i kitas kalbas.

Kai apsilankiusi pas Punsko ir Seinų lietuvių poetų grupę grįžo i Vilnių, Lidijos Šimkutės paklausiau, koks buvo didžiausias įspūdis.

— Tenykščiui lietuviui nesulenkejo, o nuostabiai gerai išlaikė lietuviybę — savo gimtąją kalbą, tarmę, dainas, net archainius papročius, — atsakė iš Australijos atvykusi poetė.

Prisimintas Puškinas

Literatūros vakaras vyko Vilniaus priemiestyje Markučiuose, kuriė kažkada priklausė rusų literatūros klasiiko Aleksandro Puškino sūniui Grigorijui.

Pieveleje prie čia veikiančio A. Puškino muziejaus ir paminklo šio poeto eilėraščių vertimus i lietuvių kalbą skaitė Justinas Marcinkevičius, Sigita Geda, Algimantas Baltakis, Jonas Strielkūnas, Vladas Braziūnas. Šio klasiko poezijos vertėjų pagausėjo, savitraščiui *Literatūra ir menas* paskelbė konkursą, skirtą A. Puškino 200-osioms gimimo metinėms.

Šio savitraščio redaktoriaus pareigas einantis poetas B. Januševičius i Markučius susirinkusiai publikai paskelbė šio konkurso rezultatus. Pirmosios trys premijos paskirtos V. P. Blozei, S. Gedai ir V. Šimkui.

Vilnietiškas Monmartas

Užupyje, ant Vilnelės kranto, surengtame poezijos vakare filologė dr. Genovaitė Dručkutė, perskaičiusi i prancūzų kalbą jos išverstą poeto Antano A. Jonyno eilėraščių fragmentą iš paryžiečio literato F. Jugeau impresijos *Vilniaus kiemai*. Užupio namų ir gatvių išvaizda, menininkų trauka ir autonomija toje impresijoje lyginama su Monmartu. Juokaujama, kad Vilniaus centro gyventojai i Užupį gali ptekėti tik su viza.

Ne bet kam buvo leista skaityti savo poeziją ir Užupyje surengtame poezijos vakare. Poetus atrinko šio rajono patriotas poetas Antanas A. Jonytas. Tarp išrinktųjų buvo ir Eglė Juodvalkė. Iš Kauno buvo pakviesta dabar bekylanti poezijos žvaigždė Daiva Čepauskaitė, iš užsienio svečių — Švedijoje gyvenantis kinietis poetas Li Li, slovenas Aleš Debeljak, dar kai kurie. Kabinete palikęs ministro portfelį, kaip lygus su kitais poetais savo poeziją skaitė Kornelijus Platelis.

Mano galva, Užupyje skambėjo gera, aukštos vertės poezija. Pasiklausyti jos atvyko ir prezidento patarėjas Raimundas Mieželis.

muzikantą, būgną mūšė ir tie du poetai.

Muzikos netruko ir kituose renginiuose. Sostinėje Užupio rajono kavineje surengtame poezijos vakare kompozitorius Vytautas Juozapaitis kelis savo kūrinius gana jautriai ir išraiškingai atliko paprasčiausiu pjūklų.

Viename Poezijos pavasario renginyje Rašytojų sąjungos pirmininkas V. Sventickas pranešė, kad naktį buvo apilėstas Antakalnyje esantis šios sąjungos knygynas „Atžalynas“.

Sunerimęs dėl šio įvykio, V. Sventickas kartu išreiškė ir teigiamą nusistebėjimą: jau pradeda vogti ne tik auksą, sidabrą — vertybę, lobiu tampa ir knyga.

Provinciją sudomino poezija

Sujaudinta provincijos gyventojų susidomėjimu poezija, iš Šiaulių ir Joniškio rajono kartu su kitais plunksnos broliais grįžo poetė Vitalija Bogutaitė. Ji tai ypač pajutusi Skaistgirio miestelio mokykloje. Gausiai susirinkę moksleiviai įdėmiai klausėsi poetų žodžių, jų skaitomų eilėraščių.

O kiek daug žmonių, pasak prozininko ir poeto Jurgio Kuncino, ne varu varomų, o vien savo noru, i poezijos skaitymus suguzėjo Varėnos, Radviliškio, Mažeikių, Pakruojo, Pasvalio, kituose rajonuose, miestuose ir miesteliuose!

Pusė Lietuvos — poetai?

Kartais man atrodo, kad Poezijos pavasario dienomis poetais tapo bent jau pusė Lietuvos gyventojų. Rašytojų klubas vykusioje vakaronėje „Eilėraščiai per naktį“ savo eilėraščių iki išnaktų skaitė ne tik žinomi poetai, bet ir darbininkai, tarnautojai, mokytojai, verslininkai, bedarbiai, jauni ir žilagalviai.

Kitą dieną pilna Rašytojų

Poečiai, savo eilėraščius skaitė Kaune, Maironio literatūrinio muziejaus sodyje. Priekyje su ažuoto lapų vainiku — laureatas Jonas Juškaitis; i eil. viduryje sėdi Bernardas Brazdžionis.

Nuotr. Justino Lapinsko

Provinciją sudomino poezija

Sujaudinta provincijos gyventojų susidomėjimu poezija, iš Šiaulių ir Joniškio rajono kartu su kitais plunksnos broliais grįžo poetė Vitalija Bogutaitė. Ji tai ypač pajutusi Skaistgirio miestelio mokykloje. Gausiai susirinkę moksleiviai įdėmiai klausėsi poetų žodžių, jų skaitomų eilėraščių.

O kiek daug žmonių, pasak prozininko ir poeto Jurgio Kuncino, ne varu varomų, o vien savo noru, i poezijos skaitymus suguzėjo Varėnos, Radviliškio, Mažeikių, Pakruojo, Pasvalio, kituose rajonuose, miestuose ir miesteliuose!

Pusė Lietuvos — poetai?

Kartais man atrodo, kad Poezijos pavasario dienomis poetais tapo bent jau pusė Lietuvos gyventojų. Rašytojų klubas vykusioje vakaronėje „Eilėraščiai per naktį“ savo eilėraščių iki išnaktų skaitė ne tik žinomi poetai, bet ir darbininkai, tarnautojai, mokytojai, verslininkai, bedarbiai, jauni ir žilagalviai.

Kitą dieną pilna Rašytojų

klubo salė prigužėjo moksleivių. Visi norėjo paskaityti savo sukurtas eiles. Suskaičiavau net šešiolika premijų, kurias iš žinomų poetų sudaryta vertinimo komisija įteikė geriausiems eilėraščių parašiusiems moksleiviams.

Jonui Strielkūniui skirtas vakaras

Jau tampa tradicija Lietuvos Nacionaliniame dramos teatre rengti pačių žymiausių poetų kūrybos vakarus. Poezijos pavasario dienomis teatre įvyko Jono Strielkūno poezijos vakaras. Pasak V. Sventicko, šis — vienas stipriausių poetų 20 amžiaus mūsų literatūroje, skaitė ne tik savo naujausius eilėraščius, bet ir tarė žodį apie savo kūrybą.

— Strielkūno eilėraščiai — tarsi daina, — man įstrigo vakare kalbėjusio V. Sventicko žodžiai.

Tad nenuostabu, kad apie J. Strielkūno poeziją vis sukiniėjasi kompozitoriai. Deja, poezijos vakare kalbėjusio muzikologo Viktoro Gerulaičio nuomone, niekam dar nepavyko parašyti muzikos, kuri galėtų konkuruoti su šio poeto

žodžiais. Šiai minčiai pritarė ir garsusis operos solistas Virgilijus Noreika, padainavęs porą dainų, sukurtų pagal J. Strielkūno eilėraščius.

Teatro vadovai sakė, kad rudenį teatre numatoma surengti Kazio Bradūno kūrybos vakarą.

Poezijos pavasario laureatas

Pagal tradiciją Kaune, Maironio literatūrinio muziejaus kiemelyje, paskelbiamas ir ažuoto vainiku vainikuojamas Poezijos pavasario laureatas. Šiame joo tapo poetas Jonas Juškaitis.

— Mano poezija išaugo iš trijų kartų — knygnešiu (joo buvo mano genelis), savanorių i pokario partizanų (jais buvo mano artimieji), — padėkojė už apdovanojimą, pasakė J. Juškaitis.

Patriotizmo, Lietuvos laisves varpų motyvai būdingi J. Juškaičio poezijai. Tai atsispindėjo ir laureato Kaune perskaičiuose eilėraščiuose, kurių dalį jis mieliai perdavė *Draugo* šeštadieniniame priedu.

Su J. Juškaičio poezija susižavė stipriai, jaunatvišku balsu Bernardo Brazdžionio perskaičiuoti nauji eilėraščiai. Beje, šiedu poetai — geri biciliai. Ir poezijos vakare, Maironio muziejaus sodyje, jiedu, suglaudę pečius, sėdėjo greta vienas kito.

Net Brazdžionius nusibodo

Daug poetų Kaune be pertraukos skaitė savo eilėraščius. Praėjo valanda, kita, o galo vis nematyti. Žiūriu — ne tik gausiai susirinkusi publika emė nerimauti (anot soduvių patarles — kas per daug, tai še lauk), bet ir B. Brazdžionis, iki tol įdėmiai klausėsis savo jaunųjų kolegų eilių, paėmęs popieriaus lapą, emėi kažką rašyti. Pasirodo, pernelyg ilgų, išstėtų skaitymų megejams jis čia pat, poezijos vakare, sueilavo štai tokia, humoru nuspalvintą, repliką:

Kiek čia priskaitė poetų,
poečių
Savo eilėraščių, tartum
varškėčių.
Kai sužinojau, kad einam
prie galo, —
Man net širdis apšalo.

(Nukelta i 2 psl.)

Savo eilėraščius Kaune, Maironio literatūrinio muziejaus sodyje, skaito Bernardas Brazdžionis. Nuotr. Justino Lapinsko

Šių metų Poezijos pavasario laureatas Jonas Juškaitis. Nuotr. Justino Lapinsko

Vilniaus Monmarte-Užupyje savo poeziją skaičiusi Eglė Juodvalkė iš Čikagos. Nuotr. Justino Lapinsko

JAV LB Kultūros tarybos veikla

Artėja vasara. Vasaros metu laikinai užmiršime savo įsipareigojimus. Tačiau rudenį atėjus, su nauja energija vėl stosime į darbą ir LB apylinkėse suaktyvės visuomeninė veikla.

LB Kultūros tarybai rūpi kultūrinė veikla. Planai jau paruošti ir yra numatyti kai kurie renginiai. Vieni svarbesnių bus pasizymėjusio lietuvių Lietuvos himno autoriaus Vinco Kudirkos 100-ųjų mirties metinių minėjimai įvairiose LB apylinkėse. Tai progai pakviesta paskaitininkė docentė dr. Irena Slavinskaitė ir aktorė Virginija Kochanskaitė. Joms kelionių bilietus parūpino LB Kultūros taryba. Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija yra suplanavusi atsitiesti kelinio parodą apie dr. Vincą Kudirką. Visoms apylinkėms bus paruošti plakatai.

Kultūros taryba ruošiasi premijų šventei, kuri įvyks Jaunimo centre, Čikagoje, lapkričio 14 d. Bus pagerbti išsivijus kūrėjai. Šventės tikslas yra ne tik išteikti pinigines dovanas, bet ir atitinkamus žmones, drauge pareiškiant padėką už jų darbą. Šioji premijų šventė bus 16-oji, LB Kultūros tarybos ruošiamą.

Kultūros taryba, padedant specialistams, priėmė ir patvirtino premijoms skirti gaires. Šiais metais yra numatomos penkios premijos: muzikos, spaudos darbuotojo, dailės, radijo ir mokytojo ar mokyklos. Buvo sudarytos premijoms skirti komisijos, kurios vykdė savo darbą.

Lietuvos Kultūros ministerija nėra numatanti rengti 2000-ųjų metų minėjimo progą kultūrinių renginių JAV.

Tačiau mes negalime ramiai tuos metus palydėti, nepažymėję bent vienu, platesnės apimties renginiu mūsų LB apylinkėse. Kultūros taryba yra susitarusi su solistu ir soliste, kurie apkeliaus LB apylinkes ateinančių kovo ir balandžio mėnesį. Koncertai bus aukšto lygio ir gerai paruošti. Buvo atsiklaustas LB apylinkių vadovybės, kurios norės, kad pas juos tie koncertai būtų rengiami.

Ilgai ruseno neįvykdoma svajonė Čikagoje atkurti teatrą. Pagaliau LB Kultūros tarybos iniciatyva ir aktorei Aurei Budrytei sutikus režisuoti, buvo suauktas steigiamasis susirinkimas. Susirinko būrys entuziastų aktorių, tad Čikagoje turėsime teatrą. Premjera įvyks rugsėjo 19 d., sekmadienį, Jaunimo centre. Gėrėsimes rašytojo Petro Vaičiūno humoristinė pjesė „Tuščios pastangos“. Į aktorių eiles daugiausia išjungė mūsų tautiečiai, neseniai atvykę iš Lietuvos. Mes džiaugiamės ir sveikiname, kad jie jungiasi į užsienio lietuvių kultūrinę veiklą. Antroji teatro premjera bus balandžio 9 d. Lietuvoje pasizymėjusi teatro aktorė Irena Leonavičiūtė režisuoja dramą „Dr. Vincas Kudirka“.

LB Kultūros taryba džiaugiasi, kad Lietuvos fondas, sprausdamas mūsų kultūrinės veiklos sunkumus, ištiesia finansinę pagalbą. Taip pat LF pagelbsti LB apylinkių vadovyboms, jei joms susidaro finansinės problemos. Už visą tai tariame nuoširdų aciu.

Marija Remienė
JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė

Atbudus gamtai iš gilaus žiemos miego, miškas pirmasis džiaugsmingu žalumu ir paukščių čiulbesiu pasveikina grįžtantį pavasarį. Nuotr. A. Stasiulio

JAV LB KULTŪROS TARYBOS PRANEŠIMAS

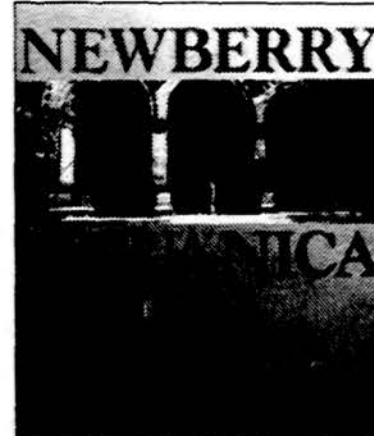
Pirmosios lietuviškos knygos 450-ųjų metų JAV LB Kultūros tarybos specialus komitetas nusprendė parengti senųjų lietuviškų knygų katalogą, kuris yra Newberry bibliotekoje, Čikagoje. Šios knygos yra dalis princo Louis-Lucien Bonaparte rinkinio, kurį Newberry biblioteka įsigijo 1901 m. Tos knygos leistos nuo 1653 m. iki 1882

m. Katalogas jau išleistas ir jo sutiktuvės įvyks spalio 23 d., šeštadienį, Newberry bibliotekoje, Čikagoje.

Katalogo redaktoriai: dr. Giedrius Subačius ir Giedra Subačienė. Konsultantai: Dr. Paul Gehl, Newberry bibliotekos knygotyros specialistas, dr. Domas Kaunas — Vilniaus universiteto knygotyros katedros vedėjas ir Alma Bralioniene — Vilniaus universiteto mokslinės bibliotekos senų ir retų spaudinių skyriaus vedėja.

JAV LB Kultūros tarybos narės (iš kairės) Regina Jautokaitė ir Laima Petrauskaitė Vanderstoep.

Ypač daug darbo įdėjo komiteto nariai: Dalia Stakytė-Anysienė ir dr. Jurgis Anysas, kad šis katalogas išvystų šviesą. Kiti komiteto nariai: Alė Kėželiene, Nijolė Martinaitytė-Nelson, Laima Petrauskaitė-VanderStoep bei pagalbininkai: Arvydas Tamulis, Donatas Kavaliūnas, Kristina Vaičiūnienė ir Stella Pautienis, paaukojęsi 200 dol. Ypatinga padėka Lietuvos fondui už finansinę paramą, kad šis katalogas galėtų išvysti šviesą. Tai unikali galimybė pristatyti svarbias senas lietuviškas knygas, žodžius, gramatikas pasaulio mokslininkams.

M.R.

A. Vaičiulaitis grįžta namo

Lietuvių rašytojo Antano Vaičiulaitis palaikė iš Vašingtono bus atvežti į Lietuvą ir perlaidoti Vilkaviškyje.

Visiems žinomo romano *Valentina* autorius A. Vaičiulaitis gimęs 1906 m. birželio 23 dieną Vilkaviškio rajone, Didžiojoje Šėliuose. Jaunystėje studijavo Kauno, taip pat Prancūzijos universitetuose, nuo 1940 m. gyveno Jungtinėse Amerikos Valstijose. Mirė 1992 m. liepos 22 d. Vašingtone.

Paskutinę rašytojo valią — išlėsti tėvyneje, Vilkaviškyje, pasiryžo įvykdyti velionio našlė Joana Vaičiulaitienė, priimdama rūpesčius ir išlaidas iki karsto su palaikais atgabimo į Vilniaus oro uostą. Lietuvoje tuo rūpinis sudaryta laidotuvių komisija, vadovaujama Rašytojų sąjungos pirmininko V. Sventicko. Lešų pasiskyrė vyriausybė. Savo lėšomis bei organizacine veikla prisideda ir Vilkaviškio rajono savivaldybė.

Lektuvus su karstu Vilniaus oro uoste nusileis birželio 20 d. sekmadienį. Kartu į Lietuvą atskris ir J. Vaičiulaitienė su dukromis bei vaikais. Oro uoste numatytas trumpas sutikimo aktas.

Karstą su A. Vaičiulaitis palaikais bus galima aplankyti Vilniuje, Rašytojų sąjungos salėje, birželio 21 ir 22 d. Vilniaus arkikatedroje bazilikoje birželio 22 d., arkivysk. Audrys Juozas Bačkis aukos Mišias už A. Vaičiulaitis vėlę.

Birželio 23 d. po atsisveikinimo apeigų, laidotuvių procesija išvyks į Vilkaviškį. Vilkaviškio katedroje Mišias aukos

prelatas V. Gustaitis. A. Vaičiulaitis bus perlaidotas Vilkaviškio kapinėse greta savo tėvų ir kitų artimųjų.

Birželio 25 d. Vilniaus rotušės Kolonų salėje Menininkų rūmai rengia literatūrinį muzikinį Antano Vaičiulaitis atminimo vakarą. Joana Vaičiulaitienė vakaro metu išteiks šią metų A. Vaičiulaitis premiją už geriausią novelę.

Antanas Vaičiulaitis.

Be jau minėtos *Valentinos*, A. Vaičiulaitis yra išleides novelių rinkinius *Vakaras sargų namelyje*, *Vidudienis kaimo smuklėje*, *Pelkių takas*, *Kur bakūze samanota*, *Vidurnaktis prie Šeimenos*, išvertęs prancūzų autorių knygų, paskelbęs kritikų straipsnių. Gyvendamas JAV, redagavo *Aidų* žurnalą. Pastarąjį dešimtmetį A. Vaičiulaitis kūrė Lietuvoje leidžiamis pakartotinai. Rašytojas ir pats dar spėjo apsilankyti atgimstančioje tėvyneje. (Elta)

Poezijos pavasaris Lietuvoje

Atkelta iš 1 psl.

Šį B. Brazdžionio ketureilį poezijos vakaro pabaigoje publikai pagarsino, perskaitė Rašytojų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas Petras Palilionis.

Tuoju po Poezijos pavasario B. Brazdžionis išvyko į Šiaulius, pakviestas į ten leidžiamą literatūrinio žurnalo *Varpai* vakarą. Beje, pakeliui į Šiaulius B. Brazdžionis parašė kitą ketureilį (pavydėtinas poeto darbingumas, kūrybiškumas nepaisant ilgos, varginančios kelionės iš Los Angeles).

O buvo taip. Pasinaudodami Bernardo Brazdžionio populiarumu, Šiaulių „Rūtos“ saldainių fabriko savininkai parašė poeto padėti reklamuoti savo gaminius. B. Brazdžionis sutiko, kad ant lietuviškų saldainių rinkinio būtų rašoma jo pavardė, Vytes Nemunėlio slapyvardis, autografas, o gal ir posmelis. Žurnalistų liudijimu, kelyje iš Kauno į Šiaulius B. Brazdžionis ir parašė tą ketureilį...

„Monologinė“ konferencija

Į Poezijos pavasario renginį — poetų ir kritikų konferenciją „Esamasis laikas poezijoje: 2000 susirinko visi užsienio svečiai — poetai ir

būrelis lietuvių poetų — kritikų. Daugelis gražiai teorizavo, tik Valdas Kukulius kategoriškai pareiškė, kad poezijoje jau viskas, ką reikia pasakyti — pasakyta, ir lietuvių poezijoj nieko naujo nebus. Jam atkirto Valentinas Sventickas: svarbus dalykas turi būti išsakomi kiekvieno laikmečio kalba, o jaunųjų poetų problema esanti ta, kad vidurinioji karta per daug gerai rašo, todėl jauniems poetams tenka trigubai stengtis.

Konferencija, rodos, kvieste kvietė į diskusijas ir įdomius svarstymus. Deja! Konferencijoje dalyvavusio išsivijusio literato Kęstučio Keblio nuomone, be minėtos V. Kukulo — V. Sventicko kibirkštėlės, konferencija tapo monologu grandine. Dialogas neišsivystė. Gyvo pokalbio, ginčų, atkirčio bei kitokių nuomonių nesukėlė net amerikiečių poetas Craig Czury tvirtinimas, kad poezija skirta ne išrinktiesiems, o plačiajai publikai, ji esanti poeto komunikacijos priemonė su visuomene. Craig Czury sakė, kad savo eilėraščius jis nevengia „tampyti“ net po purvinas, benamių ir vargšų pilnas gatves, po kalėjimus (beje, Craig Czury poezijos seminarus veda ne tik mokyklose, bet ir kalėjimuose).

Net tokia neeilinė poezijos samprata, taip svetima lietuviškam požiūriui, liko nekomentuota, neatsakyta.

Baigiamasis vakaras

Vilniaus universiteto K. Sarbievijaus kieme vykusiame Poezijos pavasario baigiamajame vakare poetai vėl skaitė savo eilėraščius. Nors netgi gerimuose universiteto kiemuose tuo pat metu vyko folkloro festivalis „Skamba, skamba kankliai“, bet baigiamasis vakaras sutraukė daug poezijos mylėtojų. Ne tik man, bet ir kitiems susirinkusiems, sprendžiant iš jų atidos, didelį įspūdį paliko Egles Juodvalkės paškaitytas eilėrašties, skirtas jos motinos mirties metinėms. Šiltai buvo sutiktos šios poezijos šventės laureato Jono Juškaio paskaitytos eilės.

Sunku išvardyti gausius prizus ir premijas, kurias gavo kiti poetai, vertėjai, skaitovai. Tepaminėsiu porą apdovanojimų. Geriausia metų skaitovė pripažinta aktorė Edita Zizaitė, o geriausio almanacho *Poezijos Pavasaris — 99* išspausdinto esė autorius — Valdas Kukulius.

Vakare buvo paskelbti leidyklų konkurso laureatai. Daugiausia — 21 poezijos knyga ir du poezijos leidiniai su natom per praėjusius metus išleido „Vagos“ leidykla.

JONAS JUŠKAITIS

*Užaugom su liepsnų liežuviais
Išeinant pro vartus išvysti,
Kaip buvo likusios lietuviams
Mirtis, kova ir išdavystė.*

*Gyventi — jausti, kaip žmonės veidus,
Behintančius, atmint palieka
Ir šydą užmarštis išskleidus
Bauginančiai: nueis per nieką.*

*Lyg saulei liūdnei — odaliskai...
Per veidą vėliavai sulytai
Sudavus, kryžiai, obeliskai
Greta lyg teismui sustatyti.*

*O vis dėlto jaunystė juokias
Tolybėje visų vergijų.
Žali žaibai ugnies vijokliais
Mums nemigo naktis apvijo.*

*Mes dar be vietos, o lapuotis
Tylus, kada visur toks griausmas,
Per naktį vieną štai spalvuotis
Pradėjo. Viešpatie brangiškas...*

*Gyvenimą lyg šarą glamžius,
Aš tau silčiau perčius apsiausiu.
Kai keičias šis baisingas amžius
Gal tokiu pat, o gal baisiausiu.*

***

*Priešiau prie šimtmečio viršūnės:
Žvelgt žemyn arba tolyn gali.
Vakarais šaltais pasitę šunes
Riejosi laukų gaisrus toli.*

*Kūlkoms švilpaujant aplink lopšinę.
Šioj salelėj gnytė taip ir nyks.
Prasilenkiame ne nepažinę.
Išgyvena gyvas taikinyks.*

*Jei saviesiems mirus lyg paminklas
Vienas palikai, tai dar tau tą
Laiką lėmė žvelgt, kur hils palinkus
Ir išbris mirties marias tauta.*

*Knygnešų širdim seneliai mano,
Savanorių tu, tevų širdie,
Aš nuo pirmutinio partizano
Širdimi su tremiamų sudie.*

*Lyg naktis suplėšytoji šūvio
Nuaidėjo šimtmetis staiga:
už gyvųjų nuolat stojos žuvę
Lig pradžios — ir aš ne pabaiga.*

*Nuo viršūnės žvelgdamas, kaip dulka,
Aš klausau... kaip cypia... aš klausau.
Širdyje, lyg paskutinę kulka
Partizanas, Dievų saugau sau.*

***

*Laimingas, kad mūsų laikai neatskyrė, kad kilpos
Atspindusiu upių išlaikė dar kalnus žalių
Švartų žuolynų su bokštais: ten tu man sutilpus,
Nes visa, kas buvo, matau ir užmiršt negaliu.*

*Uždekit ugnis ant piliakalnių. Tolyje pliška
Lyg perplauktos gelmės gyvenimas su nedraisia
Viltim, bet nuo josios į žmones, it gaisras per mišką
Prie medžio po medžio, pakilo plist laisvės dvasia.*

*Surink mus ant šimtmečių slenkščio mūsų žemėse, Dieve,
Ir dvasioje savo, tegu čia mūs dulkes župūs,
Tegu iš jų raitos kaip liepsnos ir žinda pro žievę
Taip žuolas žemė, apšvietęs virš lopšio lapus.*

*Kad niekas mūs krašto sensiais keliais neišbloktų,
Į vakarus saulė pareitų ties pat pirkele,
Ramybė jums — varpas heliams pasakytų iš bokšto,
Ir naktiai užmigūt ugnis pelenų patale.*

1999

Aleksandro Puškino gimimo 200-osioms metinėms skirtame poezijos vakare Markučiuose du šio klasiko poezijos vertėjai (iš kairės): Sigitas Geda ir Justinas Marcinkevičius. Nuotr. Justino Lapinsko

Leidiniai

LAISVAI EILIUOTAS KALBĖJIMAS

Esu įpratęs naują poezijos rinkinį, jei nedidelis, perskaityti nuo galo iki pradžios, tada nuo pradžios iki galo. Jei po kelių dienų skaitant, tie eilėraščiai daro įspūdį, vadinasi — rinkinys yra vykęs. Bent man šiuo metu.

Taip yra su Australijos lietuvių poetas Aldona Veščionaitė. Šiandienos poezijos rinkiniu *Medžiai ryto laisvė*, kurį šiemet išleido Algimanto Mackaus knygos leidimo fondas Čikagoje, su gan skoningais, poetiška palankumą augmenijai išreikšiančiais aplanko ir skyrių piešiniais. Dailininkas — Viktoras Simankevičius. Smagu knygelę paimti į rankas. Dar smagiai kam nors padovanoti. Tik magą prikišti knygos redaktoriams: kodėl aplanke nėra bent kelių sakinių apie autorę? O tai juk normaliai daroma Amerikoje.

Veščionaitės knyga sudaryta iš keturių skyrių: „Melsvo skambesio lietus“, „Debesų laisvė“, „Kodėl ta rimtis medžiuose saulei medžiantis“ ir „Nesibaigia medžių kalbėjimas“.

Pagrįstas Veščionaitės žavesys medžiais. Juk ji kilusi iš miškingos Lietuvos. Tuo tarpu Australijoje, kaip viename eilėraštyje stebisi atklydėlis suomis, „nėra miškų nėra miškų / nėra už miesto nei tolybėse“. Tačiau poetė suranda medžius — įvaizdžius daug kur: ir „tirštai tankiuose / Tamsanikos kalnuotuose miškuose“, ir „klevo lapų auksu“ žvilganciose Ravenos mozaikose, ir saulėlydžio rimtyje, ir lietingoje popietėje, kuri „neardo / medžių susiklausymo“, ir Piero della Francesca paveiksle, kur „visa apylinkė gieda medžiais“. Prie šio paveiklo medituodama, Veščionaitė šlovina su Italijos menu susietą Sforza Montefeltrų giminę. Jų rūmuose su savo tėvu lankėsi ir jaunutis Rafaelis. Šio turiningo eilėraščio užsklandoje klausiamas: „O Bona Sforza iš Milano kuo pasižymėjo lietuviškoj šiaurėj“?

Atsakymo nereikia: kas domisi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos istorija, žino ar bent gali pasiskaityti enciklopedijoje. Tam poezija ir yra, kad paakintų domėtis daug kuo. Šitokių, visuotinę daile ir muziką iliustruojančių, detalių yra apščiui Veščionaitės rinkinyje. Tuo ji tarsi įsijungia į V. Mačernio, A. Nykos-Niliūno ir T. Venclovos erudicinę srovę, mieliai skalaujančią Vakarų kultūros krantus.

Tad rinkinyje skaitome,

kaip „įkvėpęs saulės spindesio senasis / Pisanello nupaisė medžio konturus, / sparnus plaštakių aplink galvutę ryškiai / plazdenančius. Ginevra d'Este žiedų draugystėje / gyvenusi...“ Ir apie berniuką Paganini veidu, ir apie dvylikametę Megumi Fujita, kuri „išeis ir / suskambins La Campanella, / o visas orkestras simfoninis / netilps muzutėje scenoje“. Eilėraštyje „Lakštingala gal lakštingalai“ minimas kompozitorius Cimarosa. Neapolio dailininko Francesco Candido paveiksle Cimarosa pavaizduotas: „Visuomet prie klavesino. Visuomet su puošniaus paukščio plunksna / rašalui pavilgyt. Visuomet gaidų sąsiuvinys. / Visuomet šalia po ranką“.

Nei citatos, nei tikriniai vardai eilėraščiui nekenkia, jei tik esmingai išlieja. Bet ar supras skaitytojas, kad čia turimas minty T. Venclovos rinkinys, perskaitęs eilėraščio „Veržiasi žiedų skeveldromis“ paskutinę strofą: „Tankėjanti šviesa visai / dar neseniai šiuos krantus pasiekė“? Negi kiekvienas yra įsikalęs į galvą Venclovos knygų pavadinimus?

Veščionaitės eilėraščiai, nors kartais ir be skrybros ženklų, nevargina skaitytojo. Jos verlibro sąranga žaismingai sklaidi, nėra metaforų grūsties, nei kokių transcendentinių skrydžių. Atsiskleidžia suprantamas būtis vyksmas esamojo laiko erdvėje. Žiūrėk. Klausykis. Gerėkis. Džiaukis tuo, ką matai, ką girdi. Medituok. Ir eilėmis pašlovink tai, kas tokiu pašlovinimo nusipelnė. Jokio egocentriškumo. Retai esu susidūręs su taip dosniai akcentuojamu optimizmu. Poetė vieną eilėraščių tiesiog pavadinama „Nebėra vietos liūdesiui“. O knygos baigtiniame tekste, proziškai samprotaudama, išdėsto savo pasitikėjimą kuriantiu žmogumi: „Muzika, kaip ir poezija / išlaiko tęstinumą, sužydi ir neįmanomiau / aplinkoj. Nuo vieno kuriančio žmogaus / iki sekancio“. „Barbariškumą perauga / švelnios melodijos — kalbančios eilės“.

Paprastos, geros mintys, daug kam perdėm žinomos. Bet jas pabrėžti ir kartoti praversta, sužab mūsų gaivalingoj epochoj, kai vis labiau pasiindinama visokiems žiaurių duodantų antplūdžiams. Taip — tegul kalba melodingos eilės. Tegul — „visa apylinkė gieda medžiais“.

Pranas Visvydas

ALDONA VEŠČIONAITĖ

VISA APYLINKĖ GIEDA MEDŽIAIS

Visa apylinkė gieda medžiais.
Piero della Francesca prisėjo pridagstė — prisagstė kalvų kalvelių, permatomų linksnų giraičių nuostabiai atspėjęs perspektyvos paslaptis.

Išblyškęs kunigaikštienės veidas.
Tampriai prigluodęs plaukų apdangalas, vėriniai perlų kaip ankstyvi pumpurai apjuosia kaklą, puošia senovinį drabužį.

Protingas veidas. Mąstantis?
Sekantis upokėnį Metaurus? Nuojantį Guidobaldo?
Išėjus pasivaikščioti už miesto vartų, jei atsiskytų
dosniai užsipila spalvomis miestas.
Išdidūs rūmai dunkso pastoviai nesikeičia.
Rodos neliečiami laiko.

Li Australijos atvykusi poetė Aldona Veščionaitė džiaugiasi Poezijos pavasario almanachu, kuriame išspausdinti ir jos naujausi eilėraščiai. Kairėje — almanacho sudarytojas poetas Benediktas Januševičius, viduryje — mūsų šeštadienio priedo nuolatinis bendradarbis Algimantas Antanas Naujokaitis. Nuotr. Ričardo Šileikos

NEARDO MEDŽIŲ SUSIKLAUSYMO

Lietinga popietė

neardo
valandų ritmo
medžių susiklausymo

nuglostyti lašais

lietaus purškais
atklydėliai paukščiai nepaiso
pražingsniuojančių
platybėse jiems skendi pievų žolynai
krūmokšnių — ryškių gėlynų salos

pakilus laiptais

už tų aukščiausių medžių
jau saleje

jaunutė pianistė mintinai
visą IMPROMPTU Šopeno
pradžioj lyg nedrąsiai
lyg nesklaidžiai

lyg išsivyniodami drąsija

tonai
paliejami — pasiliedami
pasišokinėdami visus klavišus užvaldo
dailūs meginiai darniai
šilko bliuskutė puošia
jaunutė pianistė atidžiai
valandų ritmo klausosi

Lietinga popietė neardo

medžių susiklausymo

LAIKAS KLAUSYTTIS PASAKOJIMU

Ritmingai supasi danguj
tamsių šakų dar tik nujaučiami
vainikai.

Kiekvienas lapas šakose savaip
atsako ryto vesumai.

Taip atsistot kur nors tarp medžių
ir laukt kol saulė patekės.

Laikas klausytis valandom Beethoveno
sonatų kilniai melodingų,
įsupus ir nulydes Patetišką
Adagio contabile—Rondo-Allegro.

Laikas klausytis pasakojimų
Peterio Camenzindo kartu peržengiant
Nimikon kaimą
įstrigusį giliai tarp volėtų kalnų,
kur medžiai kitaip kalba,
rungiasi savaip su greitaisiais vėjais
šurkštiai išraižančiais jų liemenį.

Laikas klausytis valandom užgeriant
vandeniu
duslaus ir prislopinto balso — kadais
Mačernis tai kalbėjo:
„Po sustingusiu ir statišku paveiksliu
įžiūrėti ritmą, kuriantį ir veiklą“.

Medžiai ryto laisvė, 1999
Chicago

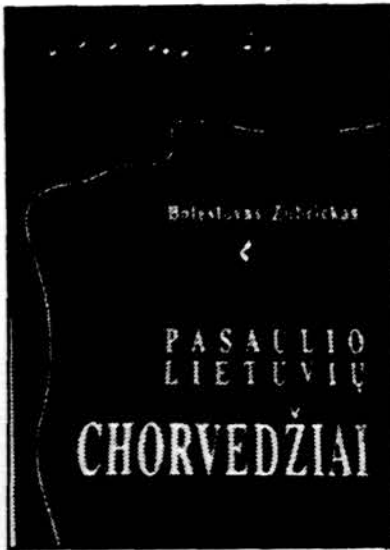
Aldona Veščionaitė — apie save

Gimiau ir užaugau Alytuje, Dainavos krašte. Studijavau Vilniaus Dailės akademijoje, tapybą. Vėliau baigiau Ecole des Arts et Metiers, Freiburge. Spalva, linija, šviesos-šėšelio žaidimas figūrinėje kompozicijoje buvo mano studijų centre.

Vidiniai gamtovaizdžiai pradėjo formuotis totžiais, jau gyvenant Australijoje. Sydney mieste. Stebėjau ryškios šio krašto kontrastus spalvose, gamtovaizdyje. Rašau maždaug nuo 1964 metų. Mano pirmoji poezijos knyga *Žodžiai kaip salos* buvo išleista 1976 metais, Amerikoje. Algimanto Mackaus... *Aidinčios upės*, išleista 1983 m. Amerikoje. Antroji *Aidinčios upės*, išleista 1985 m. taip pat Amerikoje. Išleido Algimanto Mackaus knygos leidimo fondas.

Nepaisant poeto pastangų, žodžiai ir jų prasmės atitolsta kartais kaip nepasiekiamos salos ar priartėja-ryškėja, kaip gaivūs, nauji atradimai. Man atrodo, kad poetas yra ypatingai jautrus žodžio reikšmei žmogaus bendravime su žmogumi, kūrybiniam žmogaus tęstinume.
(Iš rinkinio *Medžiai ryto laisvė*)

CHORVEDŽIŲ ENCIKLOPEDIJA

Boleslovas Zubrickas. *Pasaulio lietuvių chorvedžiai*. Enciklopedinis žinynas. Lietuvos Liaudies kultūros centras, Vilnius, 1999 m.

Lietuvos liaudies kultūros centras išleido muzikologo, humanitarinių mokslų daktaro Boleslovo Zubricko parengtą enciklopedinį žinyną *Pasaulio lietuvių chorvedžiai*. Knygoje — 877 labiausiai lietuvių chorinei kultūrai nusipelnusių Lietuvos ir užsienio (JAV, Kanados, Australijos, Vokietijos, Latvijos, Lenkijos) vargonininkų bei chorvedžių kūrybinės biografijos su nuotraukomis. Pratarinėje pažymima, kad naudotasi įvairiais dainų švenčių leidiniais, chorų lankstinukais, koncertų programomis, knygomis apie muziką, enciklopedijomis, žinynais, muzikos žurnalais ir periodine spauda.

Ištraukos iš pratarinės

Šiame enciklopedinio pobūdžio leidinyje sudėti Lietuvos, JAV, Kanados, Australijos, Vokietijos ir dar vienos kitos šalies lietuvių kilmės žymūs ar žymesni, veiklesni chorų vadovai, taip pat muzikos pedagogai, tie kompozitoriai, vargonininkai ir kiti muzikai, kurių kūrybinė veikla susieta su choralais. Knygos susieta su choralais. Knygos gale pateiktas Lietuvos aukščiausios muzikos mokyklas baigusiu chorvedžių vardinis sąrašas, taip pat santrauka anglų, vokiečių, prancūzų ir rusų kalba.

Šiuo žinyne tipo leidiniu siekiama įamžinti lietuvių chorų vadovų, muzikos pedagogų ir vargonininkų gyvenimą bei darbą, per asmenybių prizmę pateikti kuo platesnę lietuvių chorinės kultūros panoramą. Be to, užsibrėžtas didesnis uždavinys — į dienos šviesą iškelti ir pamirštus tiek Lietuvos, tiek išsivijus pirmuosius žinomus mūsų chorų vadovus-vargonininkus. Gaila, apie daugelį jų nėra pilnesnių biografinių duomenų ir jie dar ne visi į šį leidinį pateko. Ateities

tyrinėtojų garbinga pareiga toliau tęsti pradėtus šiuos srities darbus.

Atrenkant į šį žinyną asmenis, vadovautasi tam tikrais kriterijais. Įtraukti patys pirmieji žinomi Lietuvos chorvedžiai-vargonininkai; chorvedžiai-vargonininkai, kurie aktyviai reikėsi savo vietovėje, chorvedžiai-vargonininkai ir muzikos pedagogai, kurių veikla reikšminga visos Lietuvos chorinei kultūrai; chorvedžiai-vargonininkai ir pedagogai, kurie buvo veiklus už Lietuvos ribų. Taip pat vadovautasi Lietuvos miestų ir rajonų švietimo ir kultūros skyrių, mokyto ir mokslo įstaigų bei kūrybinių organizacijų rekomendacijomis. Tyrinėjimų aktyvumo buvo ir išsivijus chorai bei jų vadovai. Apie kuriuos pavyko surinkti pilnesnius biografinius duomenis, tie į šią knygą įdėti. Tačiau nemaža dalis užsienio chorvedžių ir mano laiškus neatėmė. Jų kūrybinės biografijos galejo būti tikslesnės ir pilnesnės. O apie kuriuos nėra išsamesnių biografinių duomenų (tik pabirosi žinutės), tie neįtraukti, kol nebus surasta daugiau patikimų žinių. Tą patį galima pasakyti ir apie Lietuvos chorvedžius. Be to, dalis chorvedžių iš pirmosios mano knygos *Tarybų Lietuvos chorvedžiai* (1984) į šią nepateko todėl, kad jau syki buvo pagerbti ir per pastarąjį penkioliktmetį nieko naujo nenuveikė arba visiškai pasitraukė iš muzikinės veiklos. Kai kurie nenorėjo, kad jų biografijos ir nuotraukos būtų garsinamos, arba atsisakė pateikti pilnesnius biografinius duomenis. Kita vertus, neįmanoma į vieną knygą sudėti visų žinomų chorvedžių kūrybinių biografijų bei jų nuotraukų — susidarytų ir antras tomas.

Daugiausia sunkumų kilo rašant pirmųjų Lietuvos ir užsienio chorvedžių-vargonininkų kūrybines biografijas. Paaiškėjo, kad išsivijus (iš dalies ir Lietuvos) įvairiuose leidiniuose skelbtos chorvedžių gimimo, mokslo, darbo ir mirties datos ne visur tikslios arba jų iš viso nėra. Kiek buvo įmanoma, ieškota ir tikslinta, bet dar ne viskas surasta — žinyne tie dalykai pažymėti klausukais. Taip pat nepavyko surasti kai kurių chorvedžių-vargonininkų mokytojų vardų ir tikslesnės pavardžių rašybos formos. Nuo surinktų duomenų gausos kai kur priklauso, kiek kuriam chorvedžiui knygoje skirta vietos, bet šiaip daugiausia lėmė chorvedžio kūrybinės veiklos turinumas ir reikšmingumas, jo nuopelnai mūsų choro menui. Apie kai kuriuos chorvedžius (daugiausia kompozitorius) yra išleistos monografijos, todėl žinyne jų kūrybinės biografijos irgi trumpesnės.

Parašyti tokį enciklopedinį žinyną buvo galima, tik nusiėmusi sovietinės okupacijos pančius ir atgavus nepriklausomybę. Sovietinės okupacijos metais nebuvo galima rašyti apie vargonininkus ir bažnytinis choras, muzikus tremtinius ir išsivijus. Tai patyriau ir išgyvenau leisdamas knygas apie choras ir chorvedžius, rašydamas straipsnius ir disertacija. Pirmąją knygą teko pavadinti *Tarybų Lietuvos chorai* (1979), o antrąją *Tarybų Lietuvos chorvedžiai* (1984). Su kitomis buvo jau šiek tiek lengviau: jos gavo tokius pavadinimus — *Mokslininkų chorai* (1988), *Specialiųjų vidurinių ir profesinių technikos mokyklų moksleivių chorai* (1991), *Lietuvos chorų*

istorija (1994). Sovietiniai ideologai mums buvo primesta nuostata: kas sulaukė 1940-ųjų tariamojo sovietų išvadavimo metų, tas buvo geras tarybinis žmogus, o kas gyveno ir dirbo iki tol, buvo carinis, buržuazinis, klerikalinis, nacionalistinis, antitarybinis ir dar kitoks. Del sovietinės valdžios aukštųjų ideologų spaudimo ir cenzūros dalis net žinomų „tarybinių“ chorvedžių nepateko į pirmąją mano chorvedžių knygą, nes tuo metu jie nebuo vargonininkauti į bažnyčias. Šiuo leidiniu turbūt bus kompensuota ta skriauda, kurią patyrė ne vienas žinomas chorvedys-vargonininkas, tremtinys ir išsivijus.

Turbūt ne naujieną pasakysiu, kad mūsų pirmieji chorų vadovai tiek Lietuvoje, tiek išsivijioje buvo vargonininkai, kad pirmieji chorai sukurti prie bažnyčių. Visas XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios lietuviškų chorų sąjūdis neštas ant vargonininkų rankų, nors jų muzikinis išprusimas dažniausiai buvo nedidelis. Parapija ir bažnyčia buvo ta vieta, kur būrėsi ir brenė mūsų chorai. Atgavus lietuvišką spaudą, tie patys chorai buvo ir bažnytiniai, ir pasaulietiniai. Anot kompozitoriaus ir chorvedžio S. Šimkaus, prasidejo chorų „klojimų gadyne“, kada ne vienas vakaras-vaidinimas neapsieidavo be choro. Chorų sąjūdis ypač pagyvėjo, kai 1918-aisiais Lietuva išsikovoj nepriklausomybę ir buvo susirūpinta krašto švietimu, mokslu, kultūra. Iki tol pagrindinė chorvedžių rengimo mokykla buvo J. Naujailio vargonininkų kursai, o nepriklausomybės metais pradėjo kurtis muzikos mokyklos ir konservatorijos, kurios ėmė rengti kvalifikuotesnius vargonininkus ir chorvedžius. Padaugėjo muzikos mokytojų kursų, kitokių kvalifikacijos kėlimo renginių. Į Lietuvą sugrįžo nemaža muzikų, mokslu baigusiu užsienyje.

Į užsienį mūsų muzikai pradėjo vykti pirmi dar gero kai prieš Pirmąjį pasaulinį karą. O bolševikams 1940-aisiais okupavus Lietuvą, itin daug talentingų muzikos veikėjų pasitraukė į Vakarų — daugiausia į Vokietiją, vėliau iš ten emigravo į JAV, Kanadą, Australiją ar kitas pasaulio šalis. Dalis muzikų, kurių veikla buvo susijusi su bažnyčia ir įvairiomis politinėmis partijomis bei organizacijomis, iš Lietuvos ištremiti į Sibirą.

Kadangi Lietuva apie 50 metų buvo okupuota, ji neteko dalies savo inteligentijos ir iškilų asmenybių, o jos kultūra ir menas patyrė daug materialinių ir dvasinių nuostolių. Vis dėlto sumanių kultūros, švietimo ir meno veikėjų didelis pastangomis ir okupuotoje Lietuvoje daug kas padaryta gero. Plestas muzikos ir meno mokyklų tinklas, pradėta daugiausia rengti chorų dirigentų, vėliau ir vargonininkų. Jau iki 1990 metų Lietuvos vidurinės ir aukštosios mokyklos parengė 6.673 chorvedžius, o per pastaruosius metus jų skaičius dar gerokai padidėjo.

Lietuvoje būta per 2.000 chorų ir apie 100.000 dainininkų. Gyvų chorų sąjūdi padėjo išlaikyti mūsų dainų šventės, jau seniai tapusios gražiausias ir įspūdingiausiais muzikinio ir įspūdingiausiais kultūrinio gyvenimo akcentais. Respublikinės dainų šventės sutelkdavo iki 400 chorų ir iki 20.000 choristų.

(Nukelta į 4 psl.)

Lietuviškos knygos plinta pasaulyje

Jolanta Zabarskaitė.

Viešosios įstaigos „Lietuviškos knygos“ direktorė Jolanta Zabarskaitė atsako į Draugo korespondento Lietuvoje Algimanto A. Naujokaičio klausimus.

— Apibūdinkite Jūsų įstaigos svarbiausius tikslus ir uždavinius.

— „Lietuviškos knygos“ pagrindinis uždavinys yra rūpintis lietuviškų knygų eksportu bei lietuviškų knygų populiarinimu užsienyje. Viena šio darbo kryptis — kaupiamą informaciją apie lietuvių literatūrą ir Lietuvos leidėjų knygas, kurios platinamos tarptautinėse knygų mugėse, per užsienio partnerius — literatūros sklaidos organizacijas, užsienyje gyvenančius lietuvių literatūros vertėjus, ambasadas, kitas institucijas. Kita kryptis yra skatinti rašytojus, vertėjus, leidėjus savo veiklą ir kūrybą orientuoti į europinio lygio standartus, įveikiant „mažosios tautos“ ir „mažos literatūros“ kompleksus.

— Kokių būdu užsienyje garsinate lietuvių, tarp jų ir išsvijusių autorių kūrybą, kas šioje srityje padaryta ir dar numatoma?

— Kaip jau minėjau, mūsų įstaiga dalyvauja tarptautinėse knygų mugėse su savo informacine medžiaga, o taip pat rengia standus, atstovaudama visiems Lietuvos leidėjams.

Artimiausias darbas — į Jeruzalės tarptautinę knygų mugę, kuri vyks birželio 20-25 d., vežamos originalios lietuvių autorių knygos, meno albumai, žodynai, istorinė literatūra. Jeruzalės knygų mugėje ketinama pristatyti Lietuvos stendą plačiajai publikai, tikimasi sukviesti Lietuvos bičiulius, Lietuvos žydų egzile.

Leidėjai mums patikėjo parengti Lietuvos valstybinį stendą labiausiai pagarsėjusioje Frankfurto knygų mugėje. Frankfurto mugės autorių teisių katalogui, kuriame pasaulio leidėjams siūloma geriausia lietuvių literatūra, pateiksime 30 lietuvių autorių knygų, tarp jų bus ir išsvijusių autorių.

Kita veiklos perspektyva — literatūros vakarų rengimas užsienyje. Birželio mėnesį savaitės „Vilnius sveikina Berlyną“ metu „Lietuviškos knygos“ kartu su Berlyno literatūros sklaidos organizacija „Literaturwerkstatt Berlin“ rengia literatūrinį vakarą tema „Vilnius pasakoja“. Pakviesti rašytojai Jurgis Kun-

čas ir Ričardas Gavelis bei literatūrologas Vytautas Kubilius, kuris pristatys lietuvių literatūros dabartinę padėtį bei trumpai supažindins su lietuvių literatūros istorija Berlyno literatūrinę publiką. Šį renginį Berlyno partneriai planuoja pristatyti spaudoje ir populiarinti „Interneto“ kanalais. Tikimasi, kad tokie renginiai turėtų tapti gera tradicija. Turime pirminį pasiūlymą surengti lietuvių literatūros vakarą Londone, lietuvių rašytojus norėtų pasikviesti suomai.

Esame atviri visiems kontaktams su pasaulio literatūros sklaidos organizacijomis, vertėjais, leidėjais.

Didelis strateginis žingsnis ir priekis kartu su Kultūros ministerija įsteigtas premijų fondas, kurio tikslas skatinti rašytojų, vertėjų ir leidėjų pristatymą visuomenei, didinti jų visuomeninį įvaizdį. Tokio pobūdžio premijų iki šiol nėra buvę (išskyrus gražiausių knygų apdovanojimą). Tai kasmetinės premijos už geriausias lietuvių literatūros vertimus ir kitas kalbas, trys stambios premijos už geriausias metų noveles, už metų lietuvių literatūros knygą, už gražiausias metų knygas ir geriausias metų knygos iliustratoriaus vardą. Premijuoti literatūros kūriniai ir knygos turi būti siūlomos užsienio leidėjams. Premijos turėtų sudaryti Lietuvos kultūrinę visuomenę. Tikimės įtraukti išsvijusių knygų leidėjus, rašytojus, dailininkus, vertėjus ir suteikti jai galimybę pasijusti realia Lietuvos įvaizdžio pasaulyje kūrėja, nes jų teikimas (nominavimas, atrankos kriterijai, premijuotų kūrinių ir knygų kelias ir užsienio rinką) turi būti plačiai pristatomas visomis žiniasklaidos priemonėmis, viešai diskutuojama.

„Lietuviškų knygų“ partneris — Lenkų literatūros fondas, labai aktyviai dirbantis, propagodamas lenkų literatūrą, išbandė netradicinę kelią. Užsienio leidėjams siūloma išgyti Lenkijos leidėjų knygų autorines teises (ne atskirų autorių). Šis kelias pasirodė vaisingas, todėl „Lietuviškos knygos“ perima kaimynų patirtį. Metų lietuvių literatūros knygos, geriausios Lietuvos leidėjų knygos už-

sienio kalba, gražiausios knygos, metų iliustratoriaus nominacijos skirtos išrinkti reprezentatyviausias lietuviškas knygas. Knygą suvokiant kaip bendro Lietuvos kultūrinio lygio kondensuotą išraišką, premijuojamosios knygos turi atlikti reprezentacinę ir reklaminę funkciją savo kraštui. Tai turėtų paskatinti Lietuvos leidėjus ieškoti naujų idėjų ir kelių, kaip integruotis į pasaulio knygų rinką ir pasiekti, kad knygų atsiradimas virstų reikšmingu kultūrinio reiškinio Lietuvos kultūros politikos atžvilgiu. O išsvijusių leidėjams tai turėtų būti savotiškas iššūkis ir kvietimas jungtis bendram darbui.

— Minėjote, kad Jūsų įstaigos vienas pačių svarbiausių tikslų — informacijos apie lietuviškas knygas kaupimas ir platinimas pasaulyje. Nuodugniau pasakokite apie įstaigos informacinės sistemos veiklą, o taip pat apie „Interneto“ puslapį, jo paklausą užsienyje, mūsų išsvijusioje.

— Mūsų įstaiga tevyvuoja pusę metų, todėl atliekame „kempinės“ vaidmenį, kaupiam patį įvairiausių informaciją apie vertimus, vertėjus iš lietuvių kalbos, leidėjus, kurie užsienyje domisi lietuvių autoriais ir t.t. Šią informaciją apie lietuvių literatūros status quo mėginame apibendrinti kitais metais išsiančiame pirmajame metiniame „Lietuviškų knygų“ leidinyje anglų kalba *Books from Lithuania*. Per muges ir užsienio partnerius skelbiamės galintis suteikti bet kokią informaciją apie lietuviškas knygas visiems norintiems. Ši informacinė sistema jau veikia — gauname idomių paklausimų, pavyzdžiui, kas išleido Antano Smetonos biografiją ir pan.

Svarbiausias kitų metų darbas — parengti informacijos paketą apie pasaulio leidėjams siūlomus lietuvių autorių kūrinius ir knygas anglų kalba. Ypač svarbu turėti lietuvių autorių kūrinių (ar ištraukų) angliškai, nes užsienio leidėjai nenori pirkti katės maiše.

Kitais metais turėsime savo „Interneto“ puslapį, planuojame prisijungti prie bendros Centrinės ir Rytų Europos literatūrų sklaidos informacinės sistemos.

— Kaip sekasi organizuoti mūsų, neišskiriant ir išsvijusių, rašytojų vertimus ir kitas kalbas? Gal šioje srityje galėtų prisidėti anglų kalba gerai žinantys išsvijusių rašytojai, kultūrininkai?

— Vertėjai yra svarbiausia mūsų veiklos sritis, nes be jų nėra įstaigos „Lietuviškos knygos“ nebūtų. Įsteigtos premijos vertėjams už geriausias metų vertimus ir kitas kalbas — labai svarbus kultūrinės politikos žingsnis, nes tiek „Lietuviškų knygų“, tiek panašių užsienio literatūros sklaidos organizacijų (NORLA'os, Danijos literatūros informacijos centro, Lenkų literatūros fondo, etc.) patirtis rodo, kad vertėjai yra svarbiausias veiksnys skatinant literatūros sklaidą. „Lietuviškos knygos“ patyrė, kad dažnai literatūros propagavimo darbas grindžiamas asmeniniu entuziazmu, kuris, kartais nesulaukdamas dėmesio iš Lietuvos, blanksta. Geriausių metų vertimų premijavimas sustiprintų dabar gerokai išmynų patirtį. Metų lietuvių literatūros knygos, geriausios Lietuvos leidėjų knygos už-

ceso dalimi, didintų vertimų kokybę ir išjudintų šioje kultūros dalyje slypinčias galimybes. Todėl rūpinomės trijų premijų už geriausių metų eileraščio, novelės, romano vertimą iš lietuvių kalbos įsteigimu.

Rengiamasi lietuvių literatūros vertėjų seminarui Niudoje. Jis vyks birželio 14-16 dienomis Tomo Mano kultūros centre. Kviectami visi žinomi lietuvių literatūros vertėjai. Jau sutiko atvažiuoti Kornelijus Hellas iš Austrijos, Klausas Berthelis iš Vokietijos, Jagoda Rogoza ir Danuta Brodowska iš Lenkijos, Virginija Dzvionkaitė-Koivula ir Aulis Kallio iš Suomijos, Siarhejus Šuppa iš Čekijos, Loreta Burnytė, Viktorija Heiskanen-Abubekeroaitė, Jonas Ohmanas iš Švedijos, Sotirios Sau-liotis iš Graikijos. Prieš kelias dienas Laima Sruoginytė ir Birutė Ciplijauskaitė patvirtino, kad atvyks iš Amerikos. Kviectami išskelavo į Vengriją, Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą, Prancūziją, Ameriką, Norvegiją, Islandiją, Latviją, Italiją, Gruziją, Estiją. Seminaro metu planuojama aptarti vertimų iš lietuvių kalbos problematiką, lietuvių literatūros sklaidos užsienyje taktiką ir strategiją, konkrečios pagalbos vertėjams užsienyje galimybes. Iš Lietuvos dalyvaus rašytojai, Kultūros ministerijos atstovai, kritikai, leidėjai. Vertėjų, taip pat ir išsvijusių, suinteresuotumas ir pagalba yra neįkainojami. Iš Lietuvos pusės mėginame padėti, dirbdami kaip fondas vertimams ir kitas kalbas paremti.

„Lietuviškos knygos“ gavo pirmąsias paraiškias iš užsienio leidėjų lietuvių literatūros vertimų rėmimui. Jos pateiktos svarstyti Kultūros ir Sporto rėmimo fondui. Latvių leidykla „Spriditis“ leidžia Emilijos Liegutės apysaką *Ru-*

dis, kuris tapo Džimiu (vertėjas Hermanis Margeris Matjeuskis). Suomijų leidykla „Kehramedia OY“ pasirengusi išleisti Marko Zingerio romaną *Aplink fontaną arba mažasis Paryžius* (vertėjai Virginija Dzvionkaitė-Koivula ir Aulis Kallio). Švedų leidykla „Ariel/Forlags ab Gondolin“ leidžia Tomo Venclovos eileraščių rinktinę (beje, rinktinė leidžiama 15,000 egzempliorių tiražu, kuriuo Švedijoje spausdinami tik žinomiausių poetų rinkiniai). Šios knygos vertėjai Anna Harrison, Loreta Burnytė ir kiti. Lenkijos vyriausybė remia didžiulį Alicijos Rybalko projektą *Šiuolaikines lietuvių literatūros antologija*. Svarstyti visi projektai, todėl naudodamasi proga, kviečiu išsvijusių vertėjus kreiptis į mus dėl lietuvių literatūros vertimų rėmimo. Mes turime paraiškios formą. Svarstyti visi projektai, kurie užsienyje turi leidėją. Mūsų adresas — „Lietuviškos knygos“, Basanavičiaus 5, Vilnius 2683, Lietuva, tel/faks. +370 2 61 87 41.

— Kokius ryšius palaikote su JAV įkurtu knygų platinimo centru „The Baltic Bookshelf“, prie kurio veiklos prisideda išsvijusių rašytojas Kazys Almenas?

— Mes buvome susitikę su K. Almenu, kuris papasakojo apie knygų iš Lietuvos prekybos Amerikoje idėją. Kitais metais galėtume tapti šios įstaigos pagalbinkais Lietuvoje. Kodėl kitais metais. Darbu apimtis tokia didelė, kad tai taptų įmanoma, tik išpletus darbuotojų skaičių. Tačiau jau dabar visa širdimi sveikiname tokią reikalingą ir Lietuvos kultūrai svarbią iniciatyvą.

— Kokia Jūsų nuomonė apie galimybes prekiauti lietuviškomis knygomis išsvijusioje, pasitelkiant dien-

Nuotr. Alekso Urbos.

rašio *Draugas*, kitus knygynus, A. Mackaus knygų leidimo ir kitus fondus?

— Yra tokia lietuvių patarlė „Niekada nežinai, kur rasi, o kur pameši“. Tai būtų viešosios įstaigos „Lietuviškos knygos“ atsakymas skeptikams, kurie mano, kad knygų iš Lietuvos prekyba Amerikoje neturi didelių perspektyvų. Mūsų supratimu, JAV išsvijusių skaitytojų turi pasiekti visos jo norimos knygos iš Lietuvos, tai jo prigimtinė teisė. Koks prekybos būdas optimaliausias — šį klausimą reikia gerai išnagrinėti (gal pirmiausia knygas reikia užsisakyti iš katalogų ar panašiai). Lietuva turi būti suinteresuota, o „Lie-

tuviškos knygos“ yra pasirengusios padėti, kas, beje, buvo patvirtinta *Draugo* administratoriaus Valentino Krumplo, jam apsilankius „Lietuviškų knygų“ būstinėje.

— Kaip sekasi rengtis tarptautiniam projektui „Literatūros ekspresas... Europa — 2000“?

Projekto užmojai didžiuliai, darbų daug. Šį projektą Lietuvoje remia Vilniaus miesto savivaldybė ir, kas ypač svarbu, Lietuvos geležinkelio bendrovė. Šiuo metu yra labai daug techninio ir organizacinio darbo. Apie 130 Europos rašytojų sutikimą Vilniuje tikimės papasakoti *Draugo* skaitytojams vėliau.

CHORVEDŽIŲ ENCIKLOPEDIJA

Atkelta iš 3 psl.

Okupuotos valstybės sąlygomis dainų šventės suvaidino teigiamą ir labai svarbų vaidmenį lietuvių tautos kultūriname bei dvasiniame gyvenime. Jos padėjo išlaikyti savo krašto papročius ir valstybines tradicijas. Kiek imanoma buvo stengtasi neparasti dainų švenčių tautinio kolorito, dalyvius ir klausytojus pakvilioti į aukštesnes dvasingumo pakopas. Prie dainų švenčių organizavimo ir dirigento pulto tarpukario ir pokario metų Lietuvoje stėjo mūsų pirmieji muzikai profesionalai J. Naujalis, S. Simkus, J. Gruodis, J. Žilėvičius, A. Vaičiūnas, N. Martinonis, J. Šarka, A. Likerauskas, M. Karka, A. Ilčiukas, J. Karosas, A. Budriūnas, K. Kaveckas, A. Gimzauskas, J. Švedas, K. Griūzdė, K. Gurevičius, J. Kamaitis, A. Kairys, J. Dambrauskas, J. Motiekaitis, A. Olsauskas, J. Dautartas ir daugelis kitų vyresniosios bei jaunesniosios kartos chorvedžių.

Vėl atgavus nepriklausomybę, mūsų chorai ir dainų šventės nusikratė okupacinės valdžios primesto plakatinio ideologinio repertuaro ir atskleidė tikrą nepriklausomo krašto muzikinės kultūros suklestėjimą. Tai parodė 1990 Lietuvos tautinė dainų šventė, 1994 I Pasaulio lietuvių dainų

šventė Kaune ir Vilniuje bei 1997 Lietuvos moksleivių dainų šventė Vilniuje. Ispūdinga buvo ir 1998 II Pasaulio lietuvių dainų šventė Vilniuje.

Lietuviai chorvedžiai išsvijusioje, bei daugelio vietinių parapijų dainų švenčių ir kitų tautinių renginių, nuo 1956 pradėjo rengti tradicines JAV ir Kanados lietuvių dainų šventes. Jos vyko: 1956 1-oji Čikagoje, 1961 2-oji Čikagoje, 1966 3-oji Čikagoje, 1971 4-oji Čikagoje, 1978 5-oji Toronte, 1983 6-oji Čikagoje ir 1991 7-oji Čikagoje. Jas organizavo ir prie dirigento pulto stovėjo daug iškilių asmenybių: J. Žilėvičius, A. Mikulskis, A. Aleksis, B. Budriūnas, J. Gaidelis, K. Steponavičius, J. Kacinskas, B. Jonušas, P. Armonas, A. Kačanauskas, V. Mamaitis, A. Stephens, S. So-deika, V. Baltrušaitis, S. Slizys, F. Strolia, V. Verikaitis ir kt.

Australijos lietuviai nuo 1960 metų kas dveji metai rengia dainų šventes (tai Sydneyje, tai Melbourne, tai Adelaidėje. 1998 m. Geeolonge įvyko 20-oji jubiliejinė lietuvių dainų šventė. Ten dainų šventes organizuoja ir jos diriguoja jaunesniosios kartos chorvedžiai.

Kadangi dainų šventės itin reikšmingi tautinės kultūros renginiai, todėl rašant tiek Lietuvos, tiek išsvijusių chorvedžių kūrybines biografijas, visur akcentuojamas jų įnašas į dainų šventes.

Dr. Boleslovas Zubrickas

Nuotr. A. Jakšto